

Landbruget 1880.

Det bratte og stærke Nedslag, som de daarlige Aar 1876 og 77 bragte vort Landbrug, standsedes vel tildels af Aaret 1878, men først 1879 kunde der kjendes en lille Fremgang, og denne er heldigvis fortsat gjennem det nu forløbne Aar, 1880. Fra næsten alle Sider, med enkelte Undtagelser, hører man Aaret betegnet som et „godt“ tildels et „meget godt“ Aar; flere sammenstødende Omstændigheder have bidraget dertil; man siger uvilkaarlig sig selv, med den stæbnesvangre Erfaring paa de nærliggende daarlige Aar for Øje, hvor let Stillingen kunde have været en helt anden, og man føler sig da dobbelt taknemlig for et godt Aar. Der mærkes da ogsaa en frimodigere Stemning blandt Landmændene, thi den overhængende Fare, der mange Steder truede med en Krise, er mer eller mindre hævet. Men er Stillingen end lettet, er den dog ingentunde let eller lys, og det finder sit Udtryk i, at der ingen rigtig Tillid haves til Fremtiden. At denne Opfattelse er den raadende, maa vist kaldes heldig, thi dels er der i Virkeligheden mørke Skyer i Horizonten, som muligvis ville fordele sig, men som ogsaa ville kunne samle sig til Uvejr, dels ere Tabene og Nedslagene i de daarlige Aar endnu ingentunde helt forbundne, og et mindre godt Aar vilde derfor mange Steder kunne ramme meget følelig. Landbruget deler i saa Henseende Vilkaar med de andre borgerlige Virksomheder:

Handel, Industri og Fabrikdrift, thi ogsaa disse arbejder i Øjeblikket under en kjendelig Følelse af Usikkerhed, men medens dette saa at sige hører til deres Grundnatur og væsentlig op-
hæves ved, at disse Virksomheder anderledes hurtigt og stærkt end Landbruget kunne udbytte en heldig Konjunktur, saa er det nødvendigvis mere trykkende, naar en saa tung Forretning som Landbruget føler sig stillet paa en lignende usikker Grund. Dog, det skal erkjendes, at Aaret 1880 i flere Retninger har baade støttet og lettet Landbrugets Vilkaar, og vi skulle nu først paapege de Omstændigheder, der navnlig have bevirket dette, inden vi fremdrage de Forhold, der vedblivende kaste deres Skygger ind over Fremtiden.

Efterhaanden som Tærstningen stred frem ifjor Vinter, kom man mere og mere til Erkjendelse af, at man havde over-
vurderet Følbuddbyttet af den vaade Høst 1879 meget betyde-
lig, og de Fleste maatte se deres Forventninger nedsatte med 2 til 4 Fuld. Udførselstabellerne, som findes meddelte andet-
steds i dette Hefte, vise ogsaa overraskende smaa Tal for Kornudførselen. Der er saaledes i Landbrugsaaaret fra 1ste Oktbr. 1879 til 31ste Septbr. 1880 kun udført, naar det indførte fradrages, 739,241 Tdr. uformalet Korn, medens Gjennemsnittet af de foregaaende 15 Aar beløber sig til 1,875,314 Tdr., og i intet Aar, med Undtagelse af 1876, har Udførselen af uformalet Korn været saa ringe. Kun af Byg og Havre har der fundet en Overskudsudførsel Sted, hvorimod der af de andre Kornarter: Hvede, Rug, Bælgfæd, Boghvede, Raps og Hørfrø er indført mere, end der er udført, hvortil endvidere kommer en Overskudsindførsel af over 550,000 Tdr. Majs. Udførselen af formalet Korn, der i et Par Aar var i Tilbagegang, har atter i det forløbne taget et lille Opsving, og Overskudsudførselen heraf naaer op til 618,507 Tdr. mod 384,030 Tdr. i Gjennemsnit af de foregaaende 15 Aar. Dette er naturligvis en glædelig Kjendsgjerning, men bringer dog ikke den samlede Kornudførsel (af uformalet og formalet Korn) op til mere end lidt over 1.5 Million Tønder, medens Gjen-

nemsnittet er over 2.2 Mill. Tdr. Lad end være, at denne mindre Kornudførsel for en Del skyldes, at meget Korn paa Grund af den mindre gode Kvalitet er blevet fodret op, saa skyldes det dog ogsaa utvivlsomt den ovenfor nævnte Omstændighed, at Høsten af 1879 vel fyldte godt, men kun foldede lidt. Imidlertid have de gode Kornpriser, hvortil Afgrøden, trods sin mindre gode Kvalitet, blev realiseret, bragt Landet et kjendelig bedre Pengeudbytte, end de ovennævnte Tal i og for sig antyde.

Udførselen af Husdyr og disse's Produkter stiller sig derimod heldigere, ogsaa hvad Kvantiteten angaaer. Vel har den for de fleste Husdyrklassers Vedkommende ikke naaet samme Omfang som i flere tidligere Aar, men dog er Overfludsudførselen gennemgaaende større end Middeltallet af de forrige 15 Aar, nemlig for

Heste	9,551	Stkr. mod	7,210	Stkr.
Hornkvæg	64,162	— —	53,506	—
Kalve	5,120	— —	2,627	—
Faar	54,675	— —	22,430	—
Svin	231,824	— —	99,646	—
Grise	5,619	— —	5,079	—
Smør	85,043	Tdr. —	68,862	Tdr.

Hertil maa ganske vist føjes, at Overfludsudførselen af Flæsk næppe naaede 5 Mill. Pbd., medens Gjennemsnittet næsten er 9 Mill. Pbd., og at der af Kjød er indført over 1 Mill. Pbd., medens Gjennemsnittet udviser en Overfludsudførsel af over 1 Mill. Pbd.; men dels vejer dette Underflud kun lidt i Sammenligning med det ovennævnte Overflud af levende Dyr og Smør, og dels har Aaret gennemgaaende bragt særdeles gode Priser paa Husdyr og Husdyrprodukter, og det kan derfor nok siges, at Husdyrholdet, saavel Hestetillæg som Fodning, saavel Mejeridrift som Faarehold har bragt Landmændene et tilfredsstillende Udbytte. Dette er imidlertid blevet en Del formindsket ved de bethdelige Udlæg til Kraftfoder, som Aaret har medført. Det er allerede

nævnt, at der er blevet opfodret en bethdelig Mængde Korn, men tillige har Forbruget af Klib og Oliefager været stort, om det end langt fra har naaet den Højde, hvortil det hurtigt voxede gennem Aarene 1874—76. Overstudsindsførselen, altsaa bortseet fra Landets egen Produktion af Klib og Oliefager, beløb sig nemlig omtrent til:

	Klib.	Oliefager.
1876—77	70 Mill. Pbd.	36 Mill. Pbd.
1877—78	29 — —	15 — —
1878—79	11 — —	13 — —
1879—80	28 — —	31 — —

Salget af Landbrugsprodukter har altsaa, alt sammmentaget, næppe indbragt Landet saa stort et Beløb som Aarene 1871—76, da det i Regelen oversteg 100 Mill. Kr., men Indtægten har vel paa den anden Side været noget større end de følgende 2 Aar, da den omtrent udgjorde 80 Mill. Kroner, og vil vel nogenlunde svare til Indtægten af 1879, der omtrent beløb sig til 90 Millioner.

Dette vilde altsaa ikke i og for sig i nogen kjendelig Grad have kunnet lette Landbrugets Vilkaar, naar der ikke, samtidig med at Afgrøden fra 1879 realiseredes ved direkte Salg eller gennem vore Besætninger, var voxet en saa god ny Afgrøde frem paa vore Marker. Der er i forrige Vind gjort Rede for dennes voxende Skjæbne gennem Aarets Løb, og vi kunne derfor her indskrænke os til at gjentkalde Hovedtrækkene deraf. Vintersæden var bleven lagt sent i Efteraaret 1879, og den stod meget svag, da den tidlige Frost indfandt sig. Vinteren var just ikke ugunstig, men dog stode Vintersædsmarkerne tarvelig ved Foraarets Komme, og hist og her maatte Stykker navnlig af kælnerne Sorter omplojes. Kløver, der havde udviklet sig særdeles kraftig i den fugtige Sommer 1879, stod derimod forholdsvis meget godt og lovede en tidlig Græsgang, baaren hyderligere frem af det af og til milde Vejr i April. Dette Vejr havde tillige været særlig heldig for Vaarsædens Røgning og Fremspiring, og da det

ogfaa havde givet de svage Vintersædsmarker forøget Kraft, stod alt lovende ved Maj Maanedes Komme. Men denne bragte Kulde og Tørke og undertiden stærk Nattefrost, og inden Maanedens Udløb vare Græsmarkerne stærkt medtagne af Kreaturerne, som bleve slaede meget tidlig ud, og Kornmarkerne stode ogsaa slynlig trykkede, ligesom Roemarkernes Behandling og Frøets Spiring lod meget tilbage at ønske. Juni Maaned bragte vel hist og her nogen Regn ligesom i det Hele taget mildt Vejr, men Udsigterne vare dog meget tvivlsomme, da vi gik ind i Juli Maaned. Denne bragte imidlertid ved sin Regn og Varme et saa frugtbart Vejr, som sjældent sees, og alle Kornmarkerne, men særlig Baarsædsmarkerne, forandrede aldeles Udseende, saa at den Vansteligbed, der hist og her kunde være i Begyndelsen af Maaneden med Indbjergningen af den sparsomme Kløverhøst og senere med den noget rigeligere Engbjergning, ikke føltes trykkende, da Dag efter Dag forbedrede Udsigterne til en god Kornhøst og fremkaldte en rigelig Græsvært til Kreaturerne samt hjalp de velholdte Roemarker til at lukke sig. Saa kom August Maaned, en af de smukkeste og letteste Høstmaaneder, man vil kunne mindes, og da det tørre, smukke Høstvejr vedblev en halv Snes Dage ind i September, indkjortes der selv fra de sildige Sørder en saa velhjerget Afgrøde som sjældent før. Den Græsmangel, som Høsttørken fremkaldte, blev helt afhjulpen ved det senere fugtige Vejr, og ligeledes fattes den meget standsede Vært paa Roemarkerne atter i Gang; Kartoflerne gavede et større og bedre Udbytte end almindelig, og Roerne gavede paa de velbehandlede Marker en ret god Middelafrøde, der dog mange Steder tog væsentlig Skade ved den tidlige (18—20de Oktbr.) indtrædende Frost. Men hvad der særlig løstede Stemningen blandt Landmændene var ikke blot den gode og foldrige Kornafgrøde, der var hjerget, særlig af Byg og Vælgfrugter, og ikke blot den smukke og vægtige Kjerne, alle Kornarterne ved Udtærskningen hvede, men navnlig den særdeles

gode Pris, hvortil det i stort Omfang tidlig udtærskede Korn kunde realiseres i de første Efteraarssmaaneder, og især bragte Bygget, paa Grund af dets smukke Kvalitet, og Rugen, tillige paa Grund af den daarlige Rughest i Rusland, meget smukke Priser hjem.

Men i Slutningen af Aaret faldt Priserne særlig paa Byg og Hvede meget betydelig, og da en væsentlig maaske den største Del af Aarets Kornafgrøde først vil komme paa Markedet ind i det nye Aar, vil Aarsudbyttet derved kjendelig formindskes for mange Landmænd, saafremt Priserne ikke atter stige, hvad næppe tør ventes. Det er netop den samme Omstændighed, som kaster en mørk Slagkygge ind over Fremtiden, idet den atter minder om den amerikanske Konkurrence, som for et Aarstid siden stod saa faretruende for os, men som de gode Priser i det forløbne Aar bragte Mange til at betragte som en Overdrivelse eller endog nærmest som et Skræmmebillede benyttet i Handelspekulationens Tjeneste. Desværre er det en kun altfor sikker Kjendsgjerning, som paa Grund af særlige Omstændigheder, bl. a. den ualmindelige flette Høst 1879 i England, ikke har været særlig trykkende i det forløbne Aar, men som vil blive af en dominerende Indflydelse paa Europas fremtidige Produktionsforhold. De landøkonomiske Vilkaar i Nordamerika ere i Løbet af det sidste Par Aar blevne saa grundig undersøgte af mange paalidelige Mænd, og der foreligger saa mange i Hovedsagen samstemmende Beretninger derom, at der ingen Tvivl kan være om, at Nordamerika ejer en saa stor Produktionsevne og med rivende Hastighed faaer Midler til at exploitere denne i et saa kolossalt Omfang, at de gamle korndyrkende Lande ville blive stærkt trykkede deraf. Blandt de mangfoldige Tilstørrelser, der i saa Henseende foreligge, skulle vi blot her gengive efter Ugestrift for Landmænd nogle Meddelelser fra det amerikanske Landbrugsdepartement om Produktionen og Udførselen af Hvede og Majs i de sidste 10 Aar:

	Produktionen.		Udførselen.		Forbruget.	
	Hvede Mill. Tdr.	Majs Mill. Tdr.	Hvede Mill. Tdr.	Majs Mill. Tdr.	Hvede Mill. Tdr.	Majs Mill. Tdr.
1870 . .	59	275	13	3	46	272
1871 . .	58	248	10	9	48	239
1872 . .	62.5	274	13	10	49.5	264
1873 . .	71	234	23	10	48	224
1874 . .	78	213	18	7.5	60	205.5
1875 . .	73	330	19	13	54	317
1876 . .	72.5	321	14.5	18	58	303
1877 . .	91	336	23	22	68	314
1878 . .	105.5	347	37.5	—	67	—
1879 . .	112	—	—	—	—	—

Dg samtidig med at saadanne Tal forelægges os, lyde de samstemmende Beretninger paa, at man er i Færd med at aabne et stort Sæt af nye Jernbaner og Kanaler, som ville gjøre det muligt for de vestlige Stater med deres oberordentlig frugtbare, endnu kun lidet benyttede Jorder at sende en foreget Strøm af Produkter frem paa Markedet. For Kvægets, Flæskets og Smørrets Vedkommende lyde Beretningerne ligesaa faretruende; Udførselen af Kvæg og Faar til England har beløbet sig til:

	Fra de forenede Stater.		Fra Kanada.	
	Kvæg Stfr.	Faar Stfr.	Kvæg Stfr.	Faar Stfr.
1875	299	—	1,212	—
1876	392	—	2,557	—
1877	11,538	—	7,649	—
1878	68,450	—	17,989	—
1879	76,117	—	25,185	—

Disse Oplysninger ere saa deprimerende, at man egentlig ikke kan undre sig over undertiden at træffe paa Folk, der mene, at en Konkurrence er umulig; men bortset fra, at Selvopholdelsesdriften paabyder en saadan, kan der dog ogsaa heldigvis paapeges Omstændigheder, der om ikke fuldt dog noget kunne sprede den mørke Skygge. Englands Jordbrug synes

at bevæge sig bort fra Kornproduktion til Græsgange; i de sidste 10 Aar er dets Hvedeareal aftaget med 16 pCt. i England og næsten 40 pCt. i Skotland og Irland, hvilket selvfølgelig vil nødvendiggjøre en stærkt forøget Hvedeindsførsel. Amerika siges ikke med Fordel at kunne levere sin Hvede i England, naar Prisen dersteds synker under 15—17 Kroner pr. Td., — en Pris, der vel er lavere end den, vi i en Række af Aar have haft, men dog med Fordel kan bruges af alle de Landmænd, der fra tidligere Tid sidde billig ved deres Ejendomme. Vor Hovedkornsort, Byg, trues ikke med nogen væsentlig Konkurrence fra Amerika, da dette Klima ikke skal egne sig til Produktion af godt Maltbyg. Den gjenbakte Virksomhed i det sidste Aarstid paa Industriens og Fabrikdriftens Omraade skaber en forøget Konsum. Og endelig: vort Landbrug og vort Lands gunstige Beliggenhed indebærer i sig saa væsentlige Kilder til forøget Udbytte, at der med Kraft kan mødes op mod den truende Konkurrence, naar disse Kilder blot ihlbidig og rettelig benyttes. Som saadanne skal nævnes en gjennemgaaende Forbedring af vort Husdyrhold og vor Gjødningsproduktion; en Forædling af vore Landbrugsprodukter, saa vort Korn (særlig Byg), Smør og Kvæg kun møder frem som bedste Varer, for hvilke Priserne mere og mere vise sig at være de holdbareste; en kraftig Udvikling af vore Kommunikationsmidler; en større Tilsegnelse af Fagdygtighed, hvorpaa det endnu i saa høj Grad storker, og som bliver særlig nødvendig, naar de gamle tilvante Systemer ikke længere kunne følges. Men en væsentlig Betingelse for at disse og lignende Forbedringer med Fordel skulle kunne finde Indgang i det danske Landbrug er rigtignok, at Jordens Ihændehavere ere i Besiddelse af Driftskapital eller have Udgang til den mod en moderatere Rente end den, der nu i Regelen maa erlægges, — og hermed er nævnt et af de væsentligste Tryk, der hviler paa vort Agerbrug, thi der er, som en Beretning fra Horsens-egnen udtaler, og som findes gjengivet andetsteds i dette Hefte, noget urimeligt og ubilligt i, at Landmanden, der har sine

Penge staaende paa sidste Prioritet og i løse Varer, hvis Værdier let forandre sig, saasom Besætning, Inventarium, Redskaber osv., maa nøjes med, ja ofte være glad ved at kunne naa 3 pCt. Rente af sine risikerede Penge, medens de foregaaende sikrede Prioriteter forrentes med 4, 5 eller endog 6 pCt.

„Pengemarkedet er overfyldt“, „Penge ere nu lette at faa i Sammenligning med de nærmest foregaaende Aar“, — dette er sandt, men de Laan, der indestaa i Landmændenes Bedrift ere vedblivende meget dyre, og om der end i det sidste Aar har kunnet rejses Penge til noget billigere Pris end for et Par Aar siden, ere de dog bethdelig dyrere, end enten Landbruget kan forrente eller den raadende Diskonto gjør rimelig. Mange Landmænd ty endnu stadig til Laan hos Kjøbmænd paa Sæd og Smør, til Bexellaan, Banklaan, ja selv til Agerlaan for at komme nd over opstaaede Vanffeligheder, der som oftest kun derved yderligere forøges; mange have desuden fortrinsvis maattet se hen til i det Hele taget at kunne faa Laan og have derfor ikke i tilbørlig Grad kunnet stræbe efter at faa billige Laan; tilmed maa i Regelen de faste Laan, man gjorde i den dyre Tid, vedblivende forrentes ligesaa højt som da; thi vore Pengemænd og Banker og den dem betjenende Hærskare af Kommissionærer, Prokuratorer, Agenter o. lign. have Magten og benyttet sig deraf ligeoverfor et Publikum, der har faa lidt Routine i og Lejlighed til at være fortroligt med Pengemarkedet som Landmændene. Hvorledes denne Pengemands=Krig mod Landbruget skal sprænges, er vanffeligt at sige, men vort Agerbrugs Fremtid og Udvikling vil væsentlig bero paa, at det kan ske; om Landmændene selv ville være i Stand til at danne Banker, der kunne og ville betjene den paa en billig og hensynsfuld, men dog forstandig Maade, er maaste tvivlsomt; mere knytte vi vort Haab til, at Oversfloden af Penge i vore Banker og Sparekasser tilsidst bliver saa stor, at de derved tvinges til Reduktion, og den nuværende Situation, at der med en Diskonto af 3 pCt. gives en Indlaansrente af 4 pCt., som atter nødvendiggjør en Udlaansrente af 5 pCt., maa nødvendiggøre

snart vise sig uholdbar. Af særlige Foranstaltninger i det forløbne Aar paa Kreditomraadet maa nævnes de to Kreditforeninger for Husmænd paa Verne og i Sjælland. At der ved disse i mange Forhold afhjælpes et føleligt Savn, er utvivlsomt, men paa den anden Side indebære de ogsaa undertiden en Fare i sig ved den lettere Afgang til Penge, og allerede fremhæver en Beretning, at det er tvivlsomt, om den derved fremmede Behjælpelse af Smaalodder paa Heden vil være til Gavn for Fremtiden.

Angaaende Ejendomspriserne lyde de fleste Beretninger paa, at disse vel endnu ikke have naaet den letfindige Højde, hvortil de i den gode Periode vare drevne op, men at der dog er en kjendelig Stigen. Man havde dog Grund til at vente, at den sørgelige Erfaring om de økonomiske Vanstæligheder i de daarlige Aar maatte indeholde en tilstrækkelig alvorlig Advarsel i saa Henseende; men i vort Samfund er der desværre en saa ringe Afgang til andet Erhverv, at Begjærligheden efter Jord let faaer en for stor Magt. I det forløbne Aar har der dog kun fundet saa frivillige Ejendoms-handler Sted, et Vidnesbyrd om, at der dog raader mere Forsigtighed end tidligere paa dette Omraade. —

Undetsteds i dette Hefte vil man finde en Medbegjærelse for Husdyrbruget og Mejeribruget 1880. Vi kunne derfor her indskrænke os til at omtale Aarets Benyttelse af de Foranstaltninger og Hjælpe midler, der vedrøre Landbruget i dets Helhed.

Paa Grundforbedringer, der tildels vare gaaede i Staa i de daarlige Aar, er der atter taget fat i det forløbne Aar, og Forberedelser ere truffne til ikke saa nye Arbejder i det kommende Aar. Hertil bidrager for Dræningens Vedkommende tillige Efteraarets store Nedslag af Regn og Sne, der har viist den paatrængende Nødvendighed heraf paa mange Steder; intet Under derfor, at alle Teglbærker have udsolgt deres Rør. Men meget maa man ønske, at de Mænd, der skulle dræne, ville tage Lære af den sørgelige Erfaring, som

faa mange af de drænedde Marker i det vaade Efteraar have frembudt, idet store Vandfamlinger paa drænedde Marker have viist, hvor mangelfuld denne Grundforbedring ofte er bleven udført. Hertil kommer, at der ofte ikke haves Kort over den tidligere udførte Dræning, saa at Vedligeholdelse næsten er umulig. Regulering og Opgravning af de større Vandløb er ogsaa en Sag, der i det forløbne Aar har tildraget sig en kjendelig forøget Opmærksomhed. Man er klar paa, at faa Arbejder betale sig bedre, og Erfaringerne fra Sjælland og særlig fra Frederiksborg Amt vise noksom, hvor fordelagtige og vidtrækkende Følger vel gennemførte Vandløbsreguleringer føre med sig. I de modtagne Beretninger omtales saaledes bl. a. Regulering af Hovedvandløbet fra den 1000 Tdr. Land store Barremose ved Bordingborg og Regulering af større Vandløb i Vestflolland; og Hjørring Amtsraad arbejder energisk paa at faa de store Vandløb regulerede, hvortil der i høj Grad trænges. Af Iuddæmningsarbejder nævnes kun et mindre Arbejde under Schelenborg i Fyen og Rystdæmninger ved Aunø Fjord. De fleste af de tidligere Udtørninger arbejde vedblivende med Tab, men have dog i det forløbne Aar haft et kjendelig større Udbytte sammenlignet med tidligere. Hedeselskabet fortsætter sine prisværdige Bestræbelser for Hedeplantning og Engvanding og har fuldført den to Mile lange Jernbane i Hammerum Herred udelukkende bestemt til Mærgeltransport. Der er bygget og vil i det kommende Aar blive bygget meget bethdelig, hvorom de udsolgte Stenbeholdninger ved Teglværkerne noksom vidne; men desværre ødsles i saa Henseende meget, der bygges for stort, for uhensigtsmæssig og for dyrt, og Ejendommene belastes derved med en altfor stor død Kapitalbyrde.

Paa Landbrugets fagmæssige Udvikling har Aaret 1880 ikke ladet sig uden Vidnesbyrd, og i sin Helhed kan man sige, at Fremskridtene, der tidligere skete forcerede og uoverlagte, nu foretages med mere Ro og efter en velovervejjet Prøvelse, især hvor det gjælder om Forbedringer, der ikke

kunne ventes nogenlunde hurtig at ville forrente sig. Af nye Redskaber har Aaret bragt den beermanske Skralleplov og Afslæggere af denne, og den roses almindelig som et fortrinligt Redskab til Stubfældning strax efter Høst, hvor man har Hestekraft nok til dog at være sikker paa den egentlige Vinterlægning. Af de tidligere indførte Redskaber er det især Ringtromlen, bedre Former af Saamaskiner og gode Sortere- og Rensmaskiner, der have vundet Udbredelse, ligesom ogsaa Mejeriernes Opmærksomhed har været stærkt optagen af Docent Fjords Forsøg med Centrifugerne, hvilket Redskab ikke blot forsøgsvis, men som fast Hjælpemiddel enkeltvis har holdt sit Indtog i danske Mejerier i det forløbne Aar; saaledes melder f. Ex. en Beretning fra Vordingborgegnen, at „Centrifugesystemet fuldstændig er gennemført i to af Egnens største Mejerier“. Gjødningsspørgsmaalet er stadig paa Dagsordenen, men gjør dog mærkbarlig smaa Fremstridt. Vel vinde Højestaldene ved Gjødningsens Opsamling under Kvæget stadig lidt mere Indgang, men bortset derfra er Staldgjødningsens Behandling vedblivende meget mangelfuld. Benyttelsen af kunstig Gjødning har atter været kjendelig mindre i det forløbne Aar; sammenligne vi Overstudsindsørselen af Handedsgjødning i de sidste 5 Aar, faa vi for

1875—76	36.1	Mill.	Pd.
1876—77	42.1	—	—
1877—78	28.3	—	—
1878—79	19.1	—	—
1879—80	8.5	—	—

Den nyeste Forening til Indkjøb af kunstig Gjødning, der for 5 Aar siden fordelte 6.9 Mill. Pd., er i de følgende Aar gradvis gaaet tilbage til 5.9 — 4.8 — 3.5 og har i 1879—80 kun naaet 2.6 Mill. Pd. Den umiskjendelige stærke Tilbagegang paa dette Omraade maa vække Betænkkeligheder; den kunde i Begyndelsen være berettiget som en naturlig Reaktion mod den tidligere ofte ødsle Anvendelse særlig af fosforsyrerige Gjødningsmidler, men den peger nu tydelig hen paa,

at man, trykket af sine økonomiske Vilkaar, har villet gjøre et Raad af Jordens Frugtbarhed uden at yde den Erstatning derfor, noget, som nødvendigvis vil hæbne sig, hvorfor man ogsaa allerede begynder at høre Folk bebrejde sig den benyttede Fremgangsmaade. Som en Foranstaltning til at stærke vort Gjødningsmarked mod for store og omfattende Bedragerier har det fgl. Landhusholdningselskab i 1880 forsøgsvis ladet udtage og analysere Prøver af en Del af de i Handelen gaaende Gjødningsarter, og Resultatet deraf maa opfordre Landmændene til at være paa deres Post og enten gennem Foreninger eller ved egne Midler sikre sig virkelig at faa Varer, der svare til den betalte Pris. (Se iøvrigt Meddelelsen om Selskabets Generalforsamling i dette Hefte).

Vore Kulturplanter's Forbedring ved Indførelse af bedre Varieteter, nye Græsarter, omhyggeligere Sortering og Rensning osv. har været en Sag, der i ikke ringe Maal har beskæftiget Landmændene, og særlig maa i saa Henseende nævnes, Markfrøkontrollens og Markfrøkontorets fortsatte Bestræbelser, Skolelærer P. Nielsens ihærdige Virksomhed for en Forbedring af Græsmarkerne. Som et Bidnesblyd i denne Retning kan nævnes, at medens Markfrøkontorets Kløverfrø og Græsfrøsalg 1875 bestod af 87 pCt. af de tidligere benyttede Frøarter og kun 13 pCt. af de nyere, var Forholdet i 1880 derimod henholdsvis som 77 pCt. til 23 pCt., og dog er der mange Egne, hvor man endnu kun i meget ringe Maal er kommen ind paa at skænke Græsmerkens Behandling den Omhu, som den fortjener, og som den saa længe haardt har savnet. Særlig er dette Tilfældet paa de mindre Gaarde, selv paa Steder, hvor man skulde synes, at den vaagnende Sands for et bedre Husdyrhold ogsaa skulde medføre Bestræbelser for gennem paalidelige Græsmarker at skaffe dette en solid Sommerernæring; det synes næsten, som om Tilbøjeligheden i saa Henseende mere gaaer i Retning af Sommerstaldfodring, der er bleven forsøgt mange Steder og stærkt beskæftiger Landmændene ved deres offentlige og pri-

vate Møder. Omhuen for at forbedre Græsmarkerne synes næsten at være mindst i Landets bedste Egne, og særlig klages i saa Henseende fra Holland, hvor den endnu gængse Sexmarksdrift i Regelen medfører forsømte Græsmarker og derved tillige er en Hindring for en kraftig Udvikling af Kvægtillæget. Den Kulturplante, der fortrinsvis har været stænket stor Opmærksomhed i det forløbne Aar, er Byg, og Spørgsmaalet om at føre vor Bygavl i Retning af fint Maltbyg har været stærkt paa Dagsordenen. Det er navnlig Redaktør E. Frederiksens Undersøgelse i denne Retning, de Forsøgsmejninger angaaende den rette Høsttid, han har foranlediget, og hans Meddelelser herom i Landhusholdningssekskabet og i Foreningerne, der have rejst Spørgsmaalet med forøget Styrke, men den Maltbygudstilling, som de samvirkende Landbosforeninger for Sjælland i Efteraaret foranstaltede i Kjøbenhavn, og hvorfra Prøvesamlinger fremvistes flere Steder i Provinserne, har ogsaa stærkt bidraget til at forøge Interessesen for denne Sag, og den er nu stude saaledes frem, ikke blot som en vigtig, men ogsaa som en løselig Opgave, at man ikke atter kan lade den falde, men maa tage den op som en af vor Kornproduktions vigtigste Opgaver. Sukkerroedyrkningen har ogsaa i det forløbne Aar vundet forøget Opmærksomhed; de to bestaaende Fabrikker (ved Odense og paa Holland) ere blevne samlede paa een Haand (de danske Sukkerfabrikkers), og i Naffstovveggen er ført livlige Forhandlinger om dersteds at oprette en ny Fabrik, støttet af en Jernbane ud i Nørreherred til Transport derfra af Sukkerroer; nogen Afgjørelse er endnu ikke truffen, men det nye Aar vil ventelig bringe den. Den almindelige Rodfrugtdyrkning, der nu er trængt ind i de fleste Egne, er i det forløbne Aar yderligere bleven støttet ved, at det kgl. Landhusholdningssekskab søger at staffe unge Bønder sønner Kjendskab dertil i nogle af Sommermaanederne paa veldrevne Roegaarde, og ved en usædvanlig stor Udstilling af Rodfrugter i Forbindelse med det kgl. Havebrugsselskabs Udstilling i Oktober Maaned i Anledning af dets halvhundredaarige Bestaaen.

I de offentlige Institutioner, der virke til Landbrugets Fremme, har der været meget Røre i det forløbne Aar, og have end mange af de stillede Forslag endnu ikke medført praktiske Resultater, er dog sikkert paa den anden Side nyttige Foranstaltningers Gjennemførelse ad Aare derved bleven fremmet. I Rigsdagen skænkedes atter iaar ved Finantslovens Behandling Landbruget Opmærksomhed, særlig af Godejere Inger Slev. Det er lykkedes Ministeren at gennemføre flere Love af Betydning for vort Landbrug, saaledes Loven om Kreditkasser for de mindre Jordbrugere, om et forøget Tilskud til og en anden Ordning af vore Dyrskuer, om Vandløbslovgivningen osv. Om den af det kgl. Landhusholdningselskab udfølte Virksomhed vil udførlige Meddelelser findes andetsteds i dette Hefte. Bestræbelserne for en omfattende og energisk Samvirken af de provinssielle Landboforeninger fortsættes. Fællesforeningen af jydsk Landboforeninger, der først har betraadt denne Vej, har bl. a. afholdt et Dyrskue af Tillægsdyr d. 9. og 10de Juli i Viborg, som havde samlet en saa smuk og fyldig Fremstilling af de jydsk Racers som næppe nogenstunde tidligere. Fra Foreningen er der indgivet Andragende til Regjeringen om Afholdelsen af Statsthyreskuer i Righed med Hingsteskuerne som et Middel til derved at støtte Bestræbelserne for Avlen af rene Landracer, og om at lade Størelsen af Statens Tilskud til Præmiering af Huslodder ikke som hidtil overvejende rette sig efter det Bidrag, de enkelte Landboforeninger selv yde, men derimod at tage mere Hensyn til den forhaandenværende Trang, ligesom man ogsaa udtalte sig for mere Ensartethed i Principerne for Bedømmelsen og Udarbejdelsen af en aarlig samlet Beretning derom. Paa Fællesforeningens Delegeretmøde i Viborg d. 17de og 18de November fremkom fra Hanherrebernes Landboforening et Forslag om Oprettelsen af en Understøttelsesforening for trængende Landmænd og deres Efterladte. Det fremkaldte en Diskussion, men førte ikke til noget Resultat, hvilket bl. a. paa Grund af Forslagets mindre heldige Form

vist ogfaa maa ansees som heldigt. Den Tanke, der ligger til Grund for det, har ogsaa været fremme i Maribo Amt, og man kan kun ønske den iværksat, særlig naar man seer de smukke Resultater, som den i England 1860 oprettede Agricultural Benevolent Institution i lignende Djemed har ført med sig. — De samvirkende Landboforeninger for Sjælland ere iaar traadte i Virksomhed. Efterat Formændene for de enkelte Foreninger havde været samlede til en foreløbig Forhandling d. 18de Juni 1879 og havde nedsat et Udvalg til at udarbejde Vedtægterne, omsendtes Udkastet hertil i Begyndelsen af 1880 og vedtoges d. 28de Maj paa et Møde i Roskilde af Formændene og Delegerede fra de Landboforeninger, der havde sluttet sig til denne Samvirken, og Formaalet bestemtes til „ved Siden af de enkelte Foreningers Virksomhed paa en fylldigere og mere omfattende Maade at virke for Landbrugets og Husdyravlens Fremme og Udvikling i Sjællands Stift, saasom ved Skuer, Udstillinger, Diskussionsmøder osv.“ En af de første Foranstaltninger, der paa begyndtes, var Ordningen af landboindustrielle Udstillinger i Kjøbenhavn i Forening med den derværende Industriforening; denne Sag var oprindelig indledet af Kjøbenhavns Amts Landboforening, men overdroges redebont af denne til de samvirkende Landboforeninger, der bedre vilde kunne magte den store Opgave paa en fyldestgørende Maade. Den første Udstilling, der afholdtes i Oktober, omfattede navnlig Maltbyg og Maskiner til Kornets Rensning og Sortering, og var ledsaget af en forudgaaende Arbejdsprøve med disse Maskiner paa Landbohøjskolen. Udstillingen var ret godt besøgt og tildrog sig almindelig Opmærksomhed, men viste navnlig, at der vil kunne opnaaes betydelige Fordele for Landmændene ved saaledes at bringe Producent og Forbruger i umiddelbar Forbindelse, thi der fremkom saa høje Bud paa flere af de udstillede Daggrover, at Ihændehaverne af disse meget maatte beklage forud at have solgt deres Produktion. Lignende Udstillinger blive afholdte i hver af Efteraarets og Vinterens 8

Maaneder, og Bestræbelserne ville navnlig søges ledede i Retning af en Børs for Omsætning af Landmandens Produkter og Indkjøb af Maskiner, Foderstoffer osv. Noget saadant har længe været attraaet, og det vil nu bero paa Landmændene selv ved Benyttelse af den herved givne Lejlighed at udvikle Tanken videre. — Ogsaa paa Fyen har man begyndt at søge en Samvirken mellem de enkelte Landbosforeninger med Fyens Stifts patriotiske Selskab som Midtpunkt; Udvalg ere nedsatte til at behandle Sagen, og det kommende Aar vil ventelig bringe en Afgrøvelse heraf. Ogsaa for Holland-Falsters Bedkommende har der løftet sig Stemmer for en Samvirken enten selvstændig eller ved Tilslutning til andre, og lykkes det at gennemføre en saadan Ordning paa en hensigtsmæssig Maade, vil der altsaa for hele Landet være organiseret at kooperativt System, der ventelig vil kunne blive af væsentlig Betydning til vort Landbrugs Fremme.

Foruden de allerede nævnte Udstillinger skal endnu følgende mindes for Aaret 1880: Den anden sjællandske Fællesudstilling af Mælkeriprodukter og Redskaber i Holbæk fra 6.—7. Februar, Markfrøudstilling i Kristiansstad d. 26de Februar, Udstilling af Fjertræ i Aarhus d. 25.—27de Juni, Produkt- og Redskabsudstillingen i Herning, der særlig fik Betydning ved at afholdes i en Egn, der hidtil kun har været lidet paavirket af det Impulserende, saadanne Udstillinger føre med sig, Landbrugsmødet i Borås d. 4.—8de August, med hvilket der var forbundet en nordisk Frøkongres, et Vidnesbyrd om den Betydning, man i de sidste Aar er ført til at tillægge Frøavlens og den kontrollerede Frøhandel, samt endelig det store Landbomøde i Sønderborg d. 24de og 25de Juni, foranstaltet af de 7 danske Landbosforeninger i Sønderjylland, og som blev baaret af en saa alvorlig og kraftig Aand, at det selv aftvang Tyskerne Opmærksomhed. En af Fyens Stifts patriotiske Selskab projekteret Udstilling af Produkter og Redskaber maatte desværre aflyses, da der kun havde meldt sig faa Udstillere. Derimod havde samme Selskab i Efteraaret

den Glæde at fejre en smuk Fest i Anledning af dets Landvæsen sinstituts 25aarige Virksomhed.

I forrige Aarsoversigt fremhævede vi den Bevægelse, der var i Færd med at rejse sig for at fremkalde billigere Fragter paa vore Jernbaner og hyppigere, hurtigere og billigere Forbindelser med England, navnlig over Østbjerg, der naturlig synes kaldet til at være Hovedudførselssted ikke blot for Jylland, men ogsaa for Nerne, naar de ofte onskede Dampfærger i Storebælt og Øresund blive anstattede. Denne Bevægelse har vundet forøget Styrke i det forløbne Aar, Sagen er bleven debatteret mange Steder, atter og atter fremdraget i Pressen, og fremkaldte stærke Klager ved den iydste Fællesforenings Delegeretmøde i Viborg, og foranledigede ligeledes det med Mejeriudstillingen i Holbæk forbundne Møde til at indgaa til det kgl. Landhusholdningssekskab med en Henvendelse i saa Henseende. Om dette Selskabs Virksomhed for Sagen vil findes en Meddelelse i dette Heftes Referat af dets Generalforsamling; man vil deraf se, at dette Selskab først lod indsamle en Del Materiale til Belysning af Sagen og derefter henstillede til Regjeringen at nedsætte en Kommission til at tage denne for Landbruget saa overordentlig vigtige Sag under Behandling. Regjeringen har ikke ment at kunne gaa ind herpaa, men Sagen vil utvivlsomt paa Grund af sin Indgriben i hele Landets Produktions- og Affætningsforhold trænge sig frem, thi samtidig med at man med Tak erkjender, at intet andet i den Grad har bidraget til at løfte vort Landbrug og vor Nationalvelstand i de sidste 40 Aar som den kraftige Udvikling af vore Kommunikationsmidler til Lands og til Blands, maa man fastholde, at der endnu er aaben Mark for en forøget og fordelagtig Udvikling, dels ved nye Foranstaltninger, dels ved en bedre Ordning af de bestaaende. Man har navnlig vanskelig ved at forstaa, hvorfor der i sin Tid med store Omkostninger anlagdes en Havn ved Østbjerg, der fattes i Forbindelse med vort Jernbanenet, naar man da senere ved uforholdsmæssig høje Fragtsatser for Forsendelserne til denne

Udførselshavn og ved en mislig Ordning af de derværende Udførselsforhold lader Trafiken over denne Havneplads føre en tildels hensygnende Tilværelse.

Af de projekterede eller under Udgning værende Jernbaner hilses særlig den fra Skive til Gylngøre med store Forventninger, saaledes som Beretningen fra Mors stærkt fremhæver; ligesaa Banen fra Herning vesterpaa. At Staten i det forløbne Aar har overtaget de sjællandske Jernbaner, vil forhaabentlig ogsaa vise sig at være en for Landbruget heldig Foranstaltning. Dette kræver imidlertid ikke blot en lettere, hurtigere og billigere Forsendelse, men ogsaa en omhyggeligere Forsendelse af dets delikate Varer, særlig af Smør; det sidste Aar har bragt nogle Fremskridt i saa Henseende paa Grundlag af Docent Fjords Forsøg med Isafføling ved Smørforsendelse, — men det er kun enkeltvis og forsøgsvis, man er begyndt derpaa (Statsbanerne, Dampstibene fra Rudkjøbing, samt det forenede Dampstibselskabs særlig indrettede Smørbogn paa North Eastern Railway fra Newcastle), og Systemet fortjener sikkert en almindeligere Udbredelse. Retfærdigheden kræver imidlertid noteret, at Landmændene ingenlunde selv altid vise den tilbørlige Omsigt ved Forsendelsen, ja undlade endog ofte — af Eigeghdsighed eller af Ukjendskab — at benytte de Midler, der i saa Henseende allerede ere stillede til deres Raadighed paa Jernbaner og Dampstibe. (Se desuden Side 24).

Arbejderforholdene have været gode i det forløbne Aar; Ro og Tilfredshed ere atter vendte tilbage i mange af de Arbejderskredse, hvor tidligere Aars Bevægelser havde fostret en urolig Aand, parret med svækket Ansvarfølelse for indgangne Forpligtelser. Den forhaandenværende Arbejdskraft har været tilstrækkelig, undtagen af Mejeripiger, og den gode Arbejder har altid kunnet finde lønnende Arbejde; da Høstarbejdet gik let fra Haanden, gav det god Fortjeneste, hvor der var fast Afford, og det travle Efteraar bragte ogsaa Arbejderen en god Indtægt. Da Vinteren kom, udfyldte Tærskarbejdet Tiden, og i de fleste Beretninger udtales Forventningen

om, at Vinteren skal forløbe uden Trang for den flinke Arbejder, saa meget mere som det tilfredsstillende Aarsubbytte har givet Landmændene Lyft til at støtte med billigt Korn, hvortil de høje Rugpriser, der ere særlig trykkende for den Arbejder, der sidder med stor Familie, end hyderligere opfordre. At Fattighyrden imidlertid er vedblivende stærkt stigende, er unægteligt; dette skyldes væsentligst de humanere Principer, der nu gjøre sig gjældende ligeoverfor de Fattige, men dog ogsaa det stigende Tal af flette, ofte yngre Individider, der søge løst Erhverv istedetfor fast Tjeneste, og da med en sørgelig Frækhed kaste sig paa Fattigvæsenet, naar den arbejdsstrange Tid kommer. De stigende Fattighyrder have i det forløbne Aar bragt en Mængde Kommuner til at bygge Fattiggaarde, og desværre synes Tendentzen at gaa i Retning af saadanne for enkelte Sogne, istedetfor som tidligere for flere Sogne i Fællesskab; og denne Retning vil vise sig særlig uheldig, hvis der ikke samtidig oprettes større fælles Tvangsarbejdsanstalter, thi Fattiggaardene ville kun i saa Tilfælde kunne lette Fattighyrderne, saafremt de dels kunne virke affrækkende paa de arbejdssføre, men fordærvede Elementer, og dels med en bedre Børneopdragelse formindste den fremtidige Tilgang af Fattigindivider; men denne Sondring ville de smaa Fattiggaarde ikke kunne foretage. Et Onde, der paa en sørgelig Maade forøger Fattighyrden, er den tiltagende Brændevinsdrik; en stærk Bevægelse for at modarbejde denne er bleven rejst i det forløbne Aar; Foreninger til at modarbejde Drikfældigheden ere blevene oprettede, og stærke Stemmer have rejst sig for en højere Beskatning af Brændevin, saa meget mere som denne paa Grund af Forbedringer i Tilvirkningen faktisk er bleven betydelig lavere end tidligere. Det er imidlertid en ligesaa vanskelig som vigtig Sag at faa bragt i et bedre Spor; Regjeringens Medvirkning er nødvendig; de Oplysninger, denne ad forskjellige Veje har krævet hos de lokale Autoriteter i Begyndelsen af det nye Aar, varsele om, at den er betænkt paa at tage sig af denne Sag.

I det Hele taget maa altsaa Aaret 1880 siges at have været et godt Aar for det danske Landbrug; Indtægten har været nogenlunde tilfredsstillende, en god Afgrøde er bjerget, flere nyttige Foranstaltninger ere paabegyndte, og andre ere forberedte, men der kræves et Opbud af alle Kræfter, af For- eningers og offentlige Institutioners saavel som af Privates for ikke at ligge under ved det Kapløb, der i Nutiden karakteriserer denne som de andre borgerlige Virksomheder.

J. E. la Cour.
